
Mediji i nacionalne manjine¹

SINIŠA TATALOVIĆ*

Sažetak

U ostvarivanju prava nacionalnih manjina bitnu ulogu imaju i mediji. To je posebno važno u društvima koja tek usvajaju demokratske standarde. Procesi demokratizacije i uloga medija u njima, još su naglašeniji u onim državama koje su nakon višegodišnje isključivosti, zatiranja medijskih sloboda i nekih temeljnih načela demokracije, sada iznenada suočene s novim, demokratskim izazovima. Zaštita prava nacionalnih manjina jedan je od važnih izazova za sve države jugoistoka Europe. Nacionalne manjine, kao aktivni sudionici političkih procesa u ovim državama, u situaciji su da moraju raznim sredstvima senzibilizirati javnost za svoje probleme. To neizbježno uključuje suradnju s različitim medijima, ali i pokretanje medija nacionalnih manjina.

Ključne riječi: nacionalne manjine, mediji, diskriminacija, demokracija, poštivanje ljudskih prava

Ovogodišnji znanstveni skup »Mediji i nacionalne manjine« u organizaciji Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba, Centra za međunarodne studije iz Zagreba, Zaklade Friedrich Ebert, SKD »Prosvjeta« iz Zagreba i Općine Mrkopalj, šesti je u nizu skupova na temu »Nacionalne manjine u demokratskim društvima«. U ime organizatora izražavam zadovoljstvo što su se i na ovogodišnjem skupu okupili ugledni znanstvenici, stručnjaci, državni dužnosnici koji se bave pitanjima nacionalnih manjina, predstavnici manjinskih udruženja i medija zainteresiranih za ovogodišnju temu skupa.

Vjerujemo da će skup imati znanstveno, ali i šire društveno značenje u godini u kojoj se očekuje primjena novog Ustavnog zakona o pravima nacional-

* Dr. sc. Siniša Tatalović je izvanredni profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

1

Uvodno izlaganje održano na znanstvenom skupu »Mediji i nacionalne manjine«, u Begovom Razdolju, od 22. do 24. svibnja 2003.

nih manjina² i podizanje razine u ostvarivanju manjinskih prava u Hrvatskoj. Pozitivni procesi u zaštiti nacionalnih manjina, pokrenuti su i u drugim državama jugoistoka Europe. U tim procesima, važnu ulogu imaju i mediji. Oni nameću sadržaje, probleme, zastupaju neka stajališta i stvaraju okruženje u kojem se donose odluke u svim segmentima, uključivši i u odnosu na nacionalne manjine. Proces demokratizacije i uloga medija u njima, još su naglašeniji u onim državama koje su nakon višegodišnje isključivosti, zatiranja medijskih sloboda i nekih temeljnih načela demokracije, sada iznenada suočene s novim, demokratskim izazovima. Zaštita prava nacionalnih manjina, jedan je od važnih izazova za sve države jugoistoka Europe. Nacionalne manjine, kao aktivni sudionici političkih procesa, u situaciji su da moraju raznim sredstvima senzibilizirati javnost za svoje probleme. To neizbježno uključuje i suradnju s različitim medijima, pa čak i onda kad za to nisu ispunjeni temeljni preduvjeti, kad novinari manjinama pristupaju s predrasudama, što u vrlo kratkom razdoblju može bitno narušiti položaj nacionalnih manjina u društvu. Senzibiliziranje javnosti za svoje probleme nacionalne manjine mogu postizati i vlastitim medijima. No, tu još uvijek postoji problem njihovih ograničenih mogućnosti, zbog svojevrstne getoizacije. Manjinski mediji namijenjeni su ponajprije pripadnicima pojedinih nacionalnih manjina.

Najveći dio građana neke države kontakt s nacionalnim manjinama i njihovim problemima ostvaruje uglavnom putem medija. Zato je važno otkriti kakve to poruke mediji stvaraju o nacionalnim manjinama, kako izvještavaju o njihovim aktivnostima, koje manjine favoriziraju, a koje zanemaruju. Vjerujem da će na ovom skupu biti predstavljene zanimljive analize sadržaja koji se odnose na nacionalne manjine u najutjecajnijim medijima država Jugoistočne Europe. Do sada su bila rijetka istraživanja teme mediji i nacionalne manjine. Zbog toga očekujemo da će izlaganja podnesena na ovom skupu ne samo obogatiti skromnu literaturu iz ovog područja, nego i potaknuti određena istraživanja.

Već i površna istraživanja medija, naročito tiskovina u Hrvatskoj i drugim državama jugoistoka Europe, pokazuju kako se o nacionalnim manjinama piše isključivo na političkim stranicama, dakle ponajprije u kontekstu unutar-njih političkih događanja, iz čega proizlazi da je pisanje o nacionalnim manjinama dominantno politička tema. U kulturnim rubrikama tekstovi o manjinama se objavljuju vrlo rijetko, dok se u gospodarskoj politici nacionalne manjine uopće ne spominju. Etnički sukobi i neriješena manjinska pitanja u pojedinim državama i regiji, nameću se kao glavne teme većine članaka, radio i TV priloga. Apsolutno dominantna tema je istraživanje bliže prošlosti i utvrđivanje istine, ponajprije o zločinima, stradanjima i progonima. Zbog toga su medijski sadržaji o nacionalnim manjinama često opterećeni ratnim zločinima i aktivnostima za uspostavljanje normalnog života na ratom zahvaćenim područjima, zbog čega ostaju zapostavljeni kulturni i gospodarski aspekti, odnosno neka socijalna pitanja važna za nacionalne manjine.

2

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, *Narodne novine*, br. 155/2002.

Godinama su nacionalne manjine na području jugoistoka Europe bile u medijima uglavnom podcjenjene, prikazane na negativan način ili se o njima šutjelo. Izvještavanje o nacionalnim manjinama često je smješteno između incidenata i kampanjskog praćenja. Političari i mediji bitno su pridonosili stvaranju stereotipa i predrasuda o nacionalnim manjinama. Iako su u posljednje vrijeme zabilježeni određeni pomaci prema boljem, ukupna slika ne pruža mjesta za zadovoljstvo.

Uzimajući u obzir značenje medija za poznavanje problematike nacionalnih manjina u suvremenim demokratskim društvima, javnost treba senzibilizirati za izvještavanje o različitostima i za promoviranje multikulturalizma. Stalnim izvještavanjem, ali ne na senzacionalistički način, novinari bi trebali kontinuirano izvještavati i educirati javnost o nacionalnim manjinama i potrebi njihovog prihvaćanja i integracije u društvo.

Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti edukaciji novinara i urednika za prepoznavanje manjinskih tema i za kvalitetno izvještavanje o nacionalnim manjinama. Time bi se pridonosilo upoznavanju većinskog stanovništva države s nacionalnim manjinama, njihovom poviješću, kulturom i aktualnim položajem, a u cilju njihove bolje integracije u suvremeno demokratsko pluralno društvo.³

Mediji imaju ključnu ulogu u suzbijanju diskriminacije, utjecanju na javno mišljenje, promicanju suradnje među zajednicama i davanju poticaja poštivanju ljudskih prava svih osoba. Vjerujem da će sudionici ovogodišnjeg skupa svojim izlaganjima i raspravom potvrditi značaj ovakvih susreta ne samo za sagledavanje problematike nacionalnih manjina, nego i za predlaganje rješenja u cilju poboljšanja njihovog položaja u društvu i prinosa kojega u tome mogu dati mediji.

3

O tome vidi: Tuller, David, *Reporting Diversity Manual*, Media Diversity Institute, London, 2002.

Summary

Media play very important role in achieving national minority rights. This bears special significance in the societies which have just started to adopt democratic standards. Democratization processes and the role of media in these processes are even more important for those societies which, after long period of exclusiveness and suppressing media freedoms and some basic principles of democracy, are faced now with new democratic challenges. Protection of national minority rights is one of the most important challenges for all the countries in Southeast Europe. National minorities as active participants in political processes in these countries are impelled to sensitize the public about their problems using various means. It inevitably includes cooperation with different media as well as establishment of the media of national minorities.